

אדם — שכשם שחשוד על איסור נבלה להכעיס, כך נחשד על איסור עדות שקר להכעיס, אם אינו מרע לבריות (עפ"י קהלות יעקב. ועתוס' עירובין סט: ד"ה אי. ואולם בפעם אחת יתכן שלא נעשה 'חשוד' — ע' בשו"ת מהרי"ק קס; עמודי אור סוס"י מד. וע"ש מב).

ה. נשבע לשקר שבועת ממון — פסול לעדות.
שבועת שוא ושקר שאינה של ממון — משמע לכאורה מפשט הסוגיא שלאביי פסול לעדות ולרבא כשר, כדין מומר אוכל נבילות להכעיס שאינו 'עד חמס'.
י"א שכיון שאינו לוקה, אפילו לאביי לא נפסל (ע' בשו"ת מהרי"ט אה"ע מג). וכ"כ הרמב"ם שאינו נפסל משום 'רשע' אלא בעבירה שיש בה מלקות.

דפים כז — כח

נח. האם האישים דלהלן כשרים לעדות:

- א. אוהב לבעל הדבר, או שונאו.
- ב. שני עדים הקרובים זה לזה.
- ג. הקרובים מן האם.
- ד. דרגת קרובה של ראשון בשלישי (כגון: אח של אבי אבא); ראשון ברביעי.
- ה. שני בשני (כגון: בן אחי אבא).
- ו. שלישי בשני (כגון: נכד אחי אבא).
- ז. בן חורג; אשתו, בנו, וחתנו.
- ח. נשותיהן של הקרובים.
- ט. אחי האח.
- י. 'מחותן' (= עדות אבי החתן לאבי הכלה, ולהפך).
- יא. ארוס (המעיד לארוסתו).
- יב. גיסו (= בעל אחות אשתו).
- יג. בן גיסו או חתן גיסו.
- יד. בן אחי חמיו; בן אחי חמותו; בן אחות חמיו / חמותו.
- טו. חתן אחי חמיו; חתן אחי חמותו; חתן אחות חמיו / חמותו.
- טז. קרוב שנתרחק.

א. האוהב והשונא — רבי יהודה פסלם להעיד (והוא לא אויב לו — יעידנו. וסברא היא שהאוהב דינו כשונא). אמרו לו: לא נחשדו ישראל על כך. [ומהכתוב דרשו חכמים לענין דיין, שמשום ששונאו אינו מהפך בזכותו. כט.].

איזוהו אוהב — זה שושבינו. רבי ירמיה אמר רב: כל שבעת ימי המשתה. בשם רבא אמרו: אפילו מיום ראשון ואילך (בטלה שושבינות וכשר להעיד. רש"י). שונא — כל שלא דבר שלשה ימים באיבה. הלכה כחכמים שכשר. ויש שכתבו ש'שונא גמור' פסול אף לחכמים (ע' הת"ס חו"מ לג בשם רש"ל בתשובה לג; באור הגר"י פרלא לסהמ"צ לרס"ג ח"א קלח).

ב. שני עדים הקרובים זה לזה פסולים (לא יומתו אבות על בנים ובנים... — אפילו בנים לעלמא. רבא, ודלא כרמי בר חמא שאמר מסברא שאם אתה מכשירם נמצא עד זומם נהרג בעדות אחיו, שהרי אין העדים נעשים זוממים עד שיוזמו שניהם).

ג. האחים מן האם פסולים לעדות, וכן אחי אמו (לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות, כפל אבות — אם אינו ענין לקרובי האב תנהו ענין לקרובי האם).
לדברי רבי יוסי לפי משנה ראשונה, אין פסול אלא הראוי ליורשו, הלכך קרובי האם כגון אחי אמו — כשרים.

הלכה כסתם משנתנו. ויש פוסקים שקרובי האם אינם פסולים אלא מדרבנן (כן נקטו כמה פוסקים בדעת הרמב"ם. וכן נקטו לעיקר כמה אחרונים, עכ"פ לחומרא. ואין כן דעת הש"ך).
יש אומרים שקרובי האם שעל ידי אישות, כגון אב חורג — אינם פסולים מדין תורה. ויש חולקים.

ד. שלישי בראשון, כלומר יחס קורבה של בני הדור השלישי לבני הדור הראשון, כגון קורבת בן בנו של שמעון לראובן אחי שמעון — רב פסל (על סמך שיטת ר' אלעזר. דרש לא יומתו אבות על בנים ובנים... — לרבות דור אחר). וממשנתנו דייקו שכשר.

א. הרי"ף והרמב"ם (עדות יג, ד; שו"ע חו"מ לג, ב) פסקו להכשיר, שכן אמר רבא בבבא בתרא (קכח).
וכן דעת רשב"ם ור"י ועוד (ע' ב"ב קכה; שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן קיא).
ורש"י ורבנו תם נוקטים כרב שפסול. ויש פוסלים מדרבנן (בה"ג. עתוס' ב"ב קכט.). וכתב הסמ"ג שאין להקל בזה. (וכן ראוי להורות' — רמ"א חו"מ לג, ב וכו"מ בירושלמי. ודלא כהבית-יוסף). וע' ח"א מהרש"א זבחים קב. חזו"א יח, ז-ח).

ב. לפרשב"ם, אבי אבי אבא — פסול. וכן עד סוף כל הדורות — שהבן ירך אביו הוא. וכן פסק הרי"א¹ (וכן כתב רשב"ש בתשובה תקסח. ובב"י לג) מובא שדעה יחידאית היא ולכך לא חש השור לכתבה). ואין כן דעת הרמב"ם (עדות יג, ה) והר"י [כיון שנתרחק הדור כל כך]. וכן משמע מהרי"ף שכשר (ערשב"א ב"ב קכח). ולדעת רבנו תם שפסל שלישי בראשון, אבי אבי האב פסול (טוהו"מ לג).

ואולם אחי אבי אבי אבא וכד' (ראשון ברביעי') — משמע שכשר לדברי הכל (ערד"ה ואמאי).
ג. לאשתו כשר להעיד אפילו לדעת הפוסלים. כגון משה מעיד לאשת פינחס נכד אהרן אחיו [ואין אומרים כאן 'אשה כבעלה' — שכבר הופלג הדור] (ירושלמי, מובא בתוס').
ד. מר בר רב אשי הכשיר להעיד לאבי אביו. ואין הלכה כמותו (ב"ב קכח).

ה. שני בשני, כגון בן דוד — פסול להעיד, כמבואר במשנתנו.

ו. לתנא דידן ולרב, שלישי בשני — כשר. ורבי אלעזר פסל (על בנים — השלך על הבנים פסולי האבות, כשם ששלישי בראשון פסול, כך שלישי בשני פסול).

הלכה כרב שאינו פסול (רש"י ושב"פ), וכמו ששלח רבי אבא לרב יוסף בר חמא (בב"ב קכח).

ז. חורג, כלומר בן אשתו — פסול לעדות. ואף אשתו כמוהו, שהאשה כבעלה (ערות אחי אביך לא תגלה אל

אשתו לא תקרב דדתך הוא — והלא אשת דודו היא — מכלל שאשה כבעלה. והוא הדין לבעל חורגתו — שהבעל כאשתו. בנו וחתנו של החורג — כשרים. לרבי יוסי לפי משנה ראשונה נראה שהחורג כשר לעדות, שהרי אין ראוי ליורשו.

ח. כשם שאין אדם מעיד לקרוביו, כך אינו מעיד לנשותיהן, שהאשה כבעלה והבעל כאשתו, כנ"ל. יש סוברים ש'בעל כאשתו' אינו אלא מדרבנן, אבל מהתורה כשר אפילו ב'ראשון בראשון'. ועוד אמרו שאין אומרים פעמיים 'אשה כבעלה' [או 'בעל כאשתו'] אלא בקירבה קרובה, כגון בעליהן של שתי אחיות או בעליהן של אשה ובתה, שקורבתם זה לזה נוצרת על ידי שני קידושין (ע' רמב"ן). ויש סוברים שכל שהיא ערוה לו — בעלה כמותה, ואפילו בשני קידושין. ולכן פסול להעיד לאשת חורגו מן התורה, שהרי בת אשתו שאר בשרו היא ואסורה משום ערוה (המאור, המאירי. ע' ערוה"ש חו"מ לג, ד). ברם לא מצינו לומר 'בעל כאשתו' בשני בשני אלא בראשון בשני בלבד, והרי מבואר בגמרא שכל מה שלא נשנה לפסול — כשר [כמו שאמרו: 'שני בראשון תנן, שלישי בראשון לא תנן'. עפ"י הגר"א לג סק"ד]. ולכן שתי נשים שהן זו לזו בדרגת 'שני בשני' — בעליהן מעידים זה על זה, כגון בעלי שתי בנות-דוד (עפ"י תוס' ועוד).

ט. אחי האה שאינו אחיו — רבי ירמיה פסל ורב חסדא הכשיר. הלכה כרב חסדא (חו"מ לג, ז).

י. אבי כלה ואבי חתן מעידים זה לזה, שאינם נחשבים קרובים, וכתב חסדא (חו"מ לג, ו. וע"ש לענין לדונן).

יא. הסיקו בגמרא שאין הארוס נאמן להעיד לארוסתו, בין לטובתה בין לרעתה. א. יש שנראה מדבריהם שאינו אלא מדרבנן.

ב. כתבו ראשונים שהארוס כשר להעיד על קרוביה (ערא"ש; הגהות מרדכי סוס"י תשכא). ויש חולקים (ע' מרדכי סוס"י תרצה; ראבי"ה — מובא בשו"ת מהרי"ל החדשות קל, א). עוד כתבו פוסקים שכשר אדם להעיד על משודכתו, אבל לא להכניס לה נכסים (עפ"י הגהות אשר"י).

יב. עדות על גיסו, דהיינו בעל אחות אשתו — תנא קמא פסל ורבי יוסי (דמתניתין) הכשיר. התוס' ושאר פוסקים נקטו לפסול, וכן נפסק בטשו"ע. ואולם יש שפסקו להכשיר את העדות לחומרא (ע' בעל המאור).

יג. בנו או חתנו של גיסו; ת"ק דמתניתין פוסל, וקרבי יהודה בברייתא. ורבי יוסי הכשיר. וכן פסק שמואל. נחלקו ראשונים בפרוש שיטתו; לרש"י ותוס' לא נחלק ר' יוסי אלא על חתן גיסו, אבל בן גיסו פסול, שהרי הוא לו בעל אחות אמו. ויש אומרים שלר' יוסי כשר אפילו בן גיסו. וי"א שלא הכשיר ר' יוסי אלא בבנו מאשה אחרת [והוא הדין לאחיו של גיסו. ערמב"ם עדות יג, ט-י]. ולדעה הקודמת אפשר שמאשה אחרת כשר לדברי הכל. (ערמב"ן).

יד. בן אה/אהות חמיו/חמותו — רב נחמן ורב אשי פסלו על פי משנתנו. יש אומרים שרב יהודה בשם שמואל חולק בדבר (ערי"ד).

טו. חתן אחי חמיו / חמותו — כשר (טור חו"מ לג).

טז. קרוב שנתרחק (קודם ראיית העדות. רש"י), כגון בקורבה שעל ידי נישואין ומתה אשתו — הרי זה כשר (כן דעת תנא קמא דמתניתין וכרבי יוסי הגלילי — ...ואל השפט אשר יהיה בימים ההם) ורבי יהודה פסל בכגון אדם המעיד על חתנו בזמן שמתה בתו, אם יש לו בנים ממנה. ונחלקו אמוראים כמי הלכה; בשם רב אמרו שהלכה כר' יהודה ובשם שמואל וריו"ח אמרו שהלכה כת"ק שהכשיר. א. הלכה כתנא קמא דמתניתין, כמו שפסקו שמואל ורבי יוחנן, שכשר. ב. יכול אדם להעיד על גרושתו ואינם 'קרובים' [ונראה שאפילו יש לו בנים ממנה כשר להעיד אף לרבי יהודה]. אבל לא גירשה, אעפ"י שחייב לגרשה ועומד לכך — אינו כשר להעיד עליה (עפ"י שו"ת מהרי"ל החדשות קל, א; ש"ך לג סק"ח).

אין חילוק בדין הקרובים בין עדות לזכות או לחובה, אלא גזרת מלך היא (ע' ב"ב קנט) לפסול (יומתו יומתו — אם אינו ענין לחובה תנהו ענין לזכות). וכן אין חילוק בין דיני נפשות לדיני ממונות (משפט אחד יהיה לכם — משפט השוה לכם).

דף כט

- נט. א. האם דיין כשר לדון את אוהבו או את שונאו?
 ב. דיינים השונאים לזה לזה — האם מותר להם לישב בדין אחד?
 ג. האם מותר לדיין לגלות את דעתו האישית לבעל הדין לאחר פסק הדין?
 ד. מה איום מאיימים על העדים בדיני ממונות?
 א. אין לדון לאוהב או לשונא (והוא לא אויב לו — ידיננו).
 א. שונא או אוהב גמור, כשושבינו או כל שלא דיבר עמו שלשה ימים באיבה — יש אומרים שאפילו בדיעבד פסול, ויש חולקים. וי"א שכשאינו שונא ואוהב ממש אין איסור אלא ממדת חסידות (ע' חו"מ ז, ז).
 ב. לדיני מלקות ונפשות, משמע שגם האוהב כשר לדון (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ה לח, ז).
 ב. שני תלמידי חכמים ששונאים זה את זה — אין יושבים בדין כאחד (והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו וסמוך לו ושפטו העדה).
 יש מי שכתב שבשונאים גמורים, אף בדיעבד אין דיניהם דין.
 ג. לא יאמר הדיין אני מזכה וחברי מחייבים אבל מה אעשה שחברי רבו עלי. על זה נאמר הולך רכיל מגלה סוד. ונאמן רוח — מכסה דבר.